

POLITIČNA PARTICIPACIJA

Politična participacija predstavlja **mehanizem**, preko katerega lahko **državljeni pošiljajo informacije oblasti o njihovih interesih, preferencah, potrebah** in na ta način tudi lahko **ustvarjajo pritisk na oblast, da se na vse to odzove**.

Politična participacija je v bistvu **komunikacijski proces**. → *vprašanje odzivnosti oblasti (Politična participacija državljanov ni nujno, da se odraža v aktivnostih oblasti. Ali si oblast želi slediti vsemu? Ne, včasih nima interesa, da se odziva.)*

Obstoj **različnih interesov** ali celo **nasprotujočih si interesov**. → *vzajemno delovanje (npr. gradnja džamije; nasprotujoče si interese poskuša oblast izkoristiti v svojo korist)*

Politična participacija je odvisna od **motivacije** in **sposobnosti posameznikov** za politično participacijo. (glas in enakost sta središčni točki demokratične politične participacije; GLAS: sporočiti oblasti, kaj želiš, da jo pritegneš in da se odzove; ENAKOST: enaka obravnava vseh interesov, potreb = ideal politične participacije, vendar to ni mogoče, ker obstaja več različnih interesov, ki se jih ne da enako obravnavati, saj so različno glasno predstavljeni)

Politična participacija je **prostovoljna aktivnost**, potrebno je **znanje**, moraš se zavedati **kako sporočiti svoje interese** javnosti oz. oblastem. (ali nekdo sploh želi biti aktiven in v kolikšni meri; bolj aktivni državljani, bolj aktivna oblast → oblast je na eni strani treba prisiliti, da se odziva, pomemben je tudi pravi čas (v nekih časovnih točkah je oblast bolj občutljiva npr. pred volitvami))

Politična participacija v osnovi vključuje možnost odločitve glede aktivnosti, vendar nimajo vsi državljani enake možnosti politično participirati.

Odločitev: - kako aktiven boš (stopnja); - glede trajanja politične participacije (pri volitvah gre za enkratno odločitev, pri priključitvi v interesno skupino pa gre za trajno odločitev); - glede smeti politične participacije (najprej se odločiš, da greš na volitve in si politično aktiven, nato se odločiš za kandidata)

Ločimo **MIKRO** in **MAKRO** raven politične participacije.

Ko govorimo o politični participaciji govorimo o **posamezniku** - *mikro raven*, **širši krog** – *makro raven*. V politologiji se praviloma proučuje mikro raven.

Politična participacija je tudi **pisanje** in **pošiljanje** pisem oblastem.

Več, kot se pogovarjaš o politiki v več krogih, bolj verjetno je, da boš postal politično aktiven.

Politična participacija je **individualna dejavnost** (npr. odločitev, da greš na volitve), vendar jo lahko kombiniraš še z drugimi posamezniki → **KOLEKTIV** (npr. odločitev, da greš na demonstracije z množico ljudi)

Individualna in kolektivna raven politične participacije. O kolektivni govorimo takrat, ko se več ljudi dobi na demonstracijah. Kolektivne politične participacije je veliko več kot individualne.

V socialističnem obdobju je bila politična participacija samo ena, in sicer **VOLITVE**.

Ko se odločiš, da boš politično aktiven, se moraš odločiti, katero **obliko politične participacije** boš izvajal; **trajanje** politične participacije (1x greš na volitve ali deluješ v neki interesni skupini); vprašanje **smeri** politične participacije (najprej se odločiš, da greš na volitve; smer pa govori o tem – na katere volitve greš in za koga boš glasoval).

KONVENCIONALNA in **NEKONVENCIONALNA** oblika politične participacije:

- ✓ **konvencionalna** oz. **tradicionalna oblika** politične participacije: volitve, referendumi, kandidiranje, članstvo v neki politični stranki
- ✓ **nekonvencionalne oblike** politične participacije: peticije, udeležba na demonstracijah, stavke, državljanske nepokorščine

Nekdaj nekonvencionalne oblike lahko sčasoma postanejo konvencionalne; lahko se pojavljajo tudi nove oblike politične participacije – te so praviloma uvrščene med nekonvencionalne oblike politične participacije. Tako je v dobi potrošnikov začelo nastajati nekaj novih oblik politične participacije. **TIHA MOBILIZACIJA** (potrošniški bojkot) s pomočjo interneta (bojkot izdelkov) – posameznik nasprotuje nekemu proizvodu in svoje nasprotovanje izraža tako, da pošilja pozive naj se tudi drugi posamezniki odrečejo kupovanju določenih izdelkov → to je pritisk na oblast, da poskuša nekaj regulirati (Oblast torej dobi signal, da je potrebna neka sprememba – pri bojkotu

gre za posreden pritisk na oblast (dokaz, da gre res za politično participacijo), neposreden pa je pritisk na proizvajalce. Proizvajalci, ki pritiskajo na oblast, ni nujno, da želijo doseči, da oblast nekaj spremeni, ampak da ostane nespremenjeno (npr. demonstracije sindikatov v Sloveniji)).

LEGALNE in **NELEGALNE** oblike politične participacije:

- ✓ **legalne** so tiste, ki so dovoljene v pravnih aktih (legalne ≠ mirne)
- ✓ **nelegalne** pa so tiste, ki kršijo pravila → demonstracije, ki kršijo red in mir (nelegalne oblike politične participacije se povezujejo z nasiljem; nelegalne ≠ nasilne). V 90. letih doživimo **BOOM DEMONSTRACIJ**. Demonstracije, ki so organizirane na nekem območju, so organizirane na podlagi mednarodnih skupin – usmerjene proti mednarodnim institucijam → protiglobalizacijske demonstracije. Nasilne so bile tako v 60. letih (neposreden stik s posamezniki) kot v 90. letih (mobilizacija na podlagi nove tehnologije).

VERBA, SCLORMAN, BRADLY → različne vrste politične participacije (3 dimenzije)

- ✓ zahteva po virih
- ✓ stopnje obsega
- ✓ sposobnost dostavljati informacije

Verba, Schlozman, Brady

	Sposobnost dostavljati informacije	Stopnje obsega PP	Zahteva po virih
Glasovanje na volitvah	NIZKA	NIZKA	ČAS
Sodelovanje v volilni kampaniji	MEŠANA	VISOKA	ČAS, USPOSOBLJENOST
Kontaktiranje nosilcev oblasti	VISOKA	SREDNJA	ČAS, USPOSOBLJENOST
Protesti	VISOKA	SREDNJA	ČAS
Prispevanje finančnih sredstev	MEŠANA	VISOKA	FINANČNA SREDSTVA

MILBRATH je izdelal hierarhijo politične participacije. Pri svoji klasifikaciji je uporabil primerjavo z dogajanjem v rimskem obdobju.

- ✓ **opazovalske aktivnosti** (najnižje)
- ✓ **transitional activities**
- ✓ **gladiatorske aktivnosti** (najvišje politično aktivni)

Milbrath je prepričan, da ima hierarhija politične participacije komulativen značaj – posameznik praviloma sodeluje v nižjih stopnjah politične participacije. Posameznik se skozi različne časovne točke premika po hierarhiji politične participacije. Da bi posameznik prešel iz najnižje v najvišjo stopnjo hierarhije, je potrebna zelo močna vzpodbuda.

Milbrath tudi trdi, da ta hierarhija predstavlja vložek posameznikov → kaže stopnjevanje časa in energije in pa tudi, v minimalnem pogledu, finančna sredstva.

Možni so prehodi znotraj ene aktivnosti (opazovalske ali gladiatorske). Redko so prehodi iz opazovalske v gladiatorsko – vendar nikoli obratno.

Lahko si aktiven ali pasiven v politični participaciji. Za volitve je značilno, da se jih udeležimo, ko so razpisane → politična participacija v danem trenutku, v dani časovni točki (prideš na volitve in oddaš svoj glas – 2. stopenjska odločitev).

Z nalepkami, baloni, kapami, majicami oz. drugimi motivi podpiramo nekega kandidata oz. stranko:

- ✓ kontaktiranje javnih funkcij – pisma, e-maili
 - ✓ nakazovanje finančnih prispevkov – država določa omejitve nakazanih zneskov (dostop do ljudi, ki ti lahko ta sredstva prispevajo – potreben je zelo dober položaj posameznika)
 - ✓ udeležba na političnih srečanjih in zborovanju
 - ✓ sodelovanje v politični kampanji – lahko je zelo majhno ali zelo veliko
 - ✓ aktivno članstvo v politični stranki – različne stopnje aktivnosti posameznika (plačevanje članarine → pasivna oz. zelo nizka stopnja politične participacije) → »nosilec stranke« - najvišja stopnja politične participacije
- ❖ kandidat na volitvah → aktivna vpetost

Po Milbrathu se demonstracij in stavk udeležujejo tisti, ki nimajo drugih kanalov za vplivanje na oblast.

- ❖ Referendumov je bilo v Sloveniji veliko (lokalni referendum – džamija). Referenduma z najvišjo udeležbo (90 %) sta bila *referendum o osamosvojitvi Slovenije* in *referendum o vstopu SLO v EU in NATO*. → z leti upad volilne udeležbe na parlamentarnih in predsedniških volitvah v Sloveniji.

Hierarhija predstavlja tudi vložek v aktivnosti, stopnjevanje časa, energije, financ, ki jih posameznik vложи v aktivnost, v volitve.

1. opazovalske aktivnosti:

- politična spodbuda (lahko si aktiven ali pasiven)
- glasovanje (največkrat preučevana, raziskovalna aktivnost; gre za politično participacijo v določene obdobju; ima dve stopnji: 1. ali greš na volitve, 2. koga boš volil)
- diskusija o politiki (ali si tisti, ki se vključi v diskusijo, ali si tisti, ki spodbuja, organizira te diskusije)
- spodbujanje, prepričevanje
- nošenje sponke ali dajanje nalepke na avto,...

2. Prehodne aktivnosti

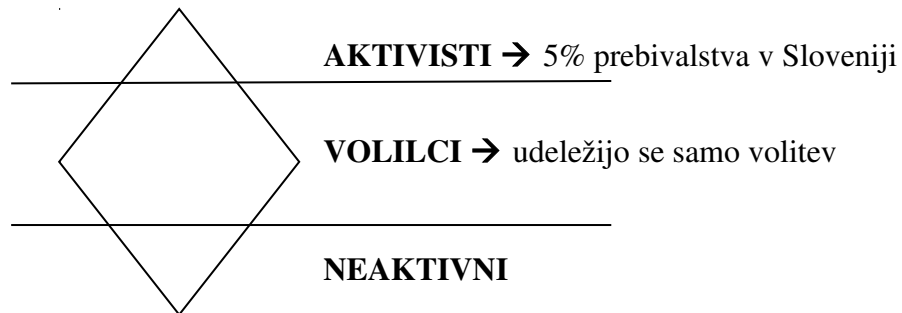
- kontaktiranje z javnim nosilcem ali politično vodjo
- nakazovanje finančnih prispevkov
- udeležba na političnih srečanjih, zborih

3. Gladiatorske aktivnosti

- sodelovanje v politični kampanji
- aktivno članstvo v politični stranki
- srečanja političnih organov
- pridobivanje finančnih sredstev (pomemben je tudi položaj posameznika)
- kandidat na volitvah

V tej hierarhiji pa ni udeležbe na demonstracijah, stavkah, saj je bila v 60-ih letih to zelo nezakonita oblika politične participacije. Teh oblik se poslužujejo tisti, ki nimajo drugih možnosti vplivanja na oblast.

DIAMANT POLITIČNE PARTICIPACIJE:

(i) Model racionalne izbire

Avtor je Downs, kasneje ga dopolnita Riker in Ordeshook.

$$R = P \times B - C$$

- ✓ R (rewards) nagrade, ki jih posameznik dobi z aktom udeležbe na volitvah.
- ✓ B (benefits) so koristi, ki jih posameznik dobi z uspehom svojega kandidata na volitvah.
- ✓ P (probability) je verjetnost, da bo posameznik z udeležbo na volitvah odločil rezultat volitev.
- ✓ C (costs) so stroški, ki so povezani z aktom volitev.

Volivec mora preučiti, kaj dobi, če se volitev udeleži oz. kaj izgubi (če sploh kaj). Če je posameznik prepričan, da bo njegov kandidat zmagal, potem posameznik nima nobene koristi → velja tudi obratno: če je posameznik prepričan, da bo njegov kandidat izgubil – stroški so preveliki in posameznik se volitev ne bo udeležil. Posameznik mora biti prepričan, da je njegov glas pomemben ali celo odločilen. Stroške posameznika predstavlja čas, ki ga porabi

da gre na volišče in čas, ki ga potrebuje za zbiranje informacij o kandidatih, preučevanje le teh in izbiro svojega kandidata.

$R > 0$ nagrada mora biti večja od 0 → verjetnost, da se bo posameznik udeležil volitev. Enako velja $P \times B > 0$ → pomembnost njegovega glasu bo večja od stroškov. Posameznik premisli ali je potrebno ohraniti takšno demokratičnost; če jo je potrebno se volitev udeleži, v nasprotnem primeru ne.

Udeležba posameznika na volitvah:

1. posameznik se bo udeležil volitev, zaradi občutka dolžnosti
2. posameznik z neudeležbo dobi občutek krivde, da je izgubil priložnost vplivanja na oblast
3. posameznik bi se lahko udeležil zaradi občutka, da ostali ne bodo glasovali in bo njegov glas pomemben
4. posameznik se bo odločil za udeležbo, saj so vprašanja zelo jasna in razločno opredeljena; tako ne bo porabil veliko časa pri izbiri kandidatov
5. stroški volitev so za posameznika nični
6. racionalni volivec se ne ukvarja s preračunavanjem, ker so stroški in koristi zelo majhni

KRITIKA: ta model se ukvarja samo z volitvami in ne tudi z drugimi oblikami politične participacije

(ii) Alternativni modeli

Avtor alternativnim modelov je Blais.

(a) model virov → socio-ekonomski model

Ta model se zanima samo za stroške, ne zanimajo ga koristi. Volivci gredo na volišče, ker so stroški mali oz. ne gredo, če so stroški preveliki.

Model virov se največkrat uporablja za raziskovanje politične participacije posameznikov. Skladno s tem modelom je politična participacija odvisna od časa, finančnih sredstev in usposobljenosti posameznikov za politično participacijo. Vsi posamezniki, ki imajo več od tega, bodo bolj aktivni.

Model virov za razliko od modela racionalne izbire predpostavlja, da je večina političnih akcij, aktivnosti odvisna od stroškov (več koristi ali več stroškov).

(b) mobilizacijski model

Ta model se povzpe iz posameznikove ravni na kolektivno raven. Obstajajo različne skupine, ki vzpodbujajo mobilizacijo. Te skupine so družina, prijatelji, sosede, politične skupine,... → socialne mreže, ki na posameznika izvajajo določen družbeni pritisk, ki je lahko impliciten ali ekspliciten, in pomagajo posameznika prepričati da politično participira. Ta model razlaga, kdaj in kdo participira.

(c) model psihološke odločitve ali psihološki model

Pri tem modelu gre za vprašanje (ne)zadovoljstva, (ne)zaupanja v politiko, interesi, (ne)zaupanje v institucije,...

Bolj kot je odnos posameznika do politike pozitiven, bolj bo posameznik politično participiral.

Vprašanje merjenja: merimo posredno in neposredno.

(d) sociološki model

Ta model izziva model racionalne izbire → posameznik deluje v okviru svojega ozko opredeljenega interesa; sociološki model → zanimajo ga interesi družbe in ne samo njegovi interesi (posameznik je član širšega kolektiva).

Vloga družbenega pritiska: poznamo dve struji, ki sta se izoblikovali znotraj. Eni zagovarjajo, da je posameznik član kolektiva in gleda na skupne interese in ne samo svojih; drugi pa so mnenja, da posameznik gre na volišče, ker čuti dolžnost da se jih udeleži (lasten interes).

SES model

✓ socio-ekonomski položaj posameznika

(a) izobrazba
(b) prihodki

} medsebojno zelo odvisni in povezani:
višja stopnja izobrazbe → višji poklic → višji prihodki

(c) poklic

- ✓ pripadnost določenemu sloju: višji kot so pri posamezniku socio-ekonomski kazalci, bolj je posameznik participiran
- ✓ **izobrazba:** višja kot je izobrazba, višja je politična participacija → se znajo participirati in imajo znanje o politiki
- ✓ **prihodki:** večji kot so prihodki, večja je stopnja politične participacije → višina prihodkov vpliva na različne oblike politične participacije: tisti, ki imajo višje prihodke so bolj aktivni v političnih strankah
- ✓ **poklic:** zasebni in javni sektor → tisti, ki delujejo v javnih sektorjih v večji meri politično participirajo; prav tako pričakujemo višjo stopnjo politične participacije od tistih poklicev, ki imajo komunikacijsko ali organizacijsko znanje

- ✓ **socio-ekonomski položaj posameznika:** stopnja pismenosti (oz. nepismenosti → pridobivanje informacij iz medijev (časopis); stopnja izobrazbe), BDP; pričakovana življenjska doba, stopnja gospodarske rasti, gostota naseljenosti (kjer je nižja je manj stikov → manj pobud pri sociološkem pogledu – impliciten pritisk k politični participaciji)

- ✓ **urbano in ruralno okolje:** v urbanih predelih je višja stopnja politične participacije, ker naj bi bili tu bolj izobraženi ljudje

- ✓ **starost:** po 35. letu se začne politična participacija zviševati, upadati pa začne po 60. letu starosti (z leti narašča in nato začne upadati)

- ✓ **spol:** moški praviloma v večji meri politično participirajo; pomen spola danes ni več tako pomemben kot je bil v preteklosti → spolne kvote!

Mobilizacijski model / Sociološki model

- ✓ **vključitev v različne skupine /organizacije:** povezanost s članstvom v skupini in politično participacijo
- ✓ **značilnosti strankarske arene:** *število strank* (več strank kandidira, težja je izbira oz. večje je število strank lažje najdeš svoje stališče - večja politična participacija → ne moremo govorit o vplivu števila strank na politično participacijo); *manjše kot so razlike, bolj tesno je tekmovanje* (večja bo politična participacija, saj rezultat do zadnjega ni znan in volivec meni, da ima njegov glas veliko težo, on odloča, morda ima celo odločilen glas → bolj kot stranke tekmujejo med seboj, več oglašujemo, več energije porabimo za zbiranje informacij in odločitev za eno stranko)
- ✓ **institucionalni dejavnik:** pomembnost volitev (zelo pomembne – nosilci oblasti, predsedniške volitve,... in drugo razredne volitve – institucije, ki nimajo veliko oblasti). Predstavniške volitve so najpomembnejše in tako jih bodo zaznavali tudi volivci, zato bo udeležba na volitvah večja.

Pomembna dejavnika sta zaupanje v politiko oz. institucije in interes oz. odnos do politike. Bolj kot je odnos posameznika do politike pozitiven, višja bo stopnja politične participacije. Bolj kot bo posameznik zaupal nosilcem politične oblasti, višja bo stopnja politične participacije. Najmanjše zaupanje je v politične stranke, med državnimi institucijami pa je najnižje zaupanje v parlament.

Na izvolitev (ne)odvisnih kandidatov vpliva volilni sistem:

1. proporcionalni → državni zbor, sveti (večina svetov)
2. večinski → županske volitve

Strankarska pripadnost je najpomembnejša na parlamentarnih volitvah, najmanj pa na županskih. Obstaja korelacija zaupanja v politične stranke in zaupanja v parlament.

Pri psihološkem modelu gre za vprašanje odnosa posameznika do politike.

Politične stranke - politične stranke imajo najnižjo stopnjo zaupanja. Ker se zniža zaupanje v politične stranke se zniža tudi zaupanje v parlament (močna povezanost oz. korelacija).

Interesne skupine

Opredelitev interesnih skupin

Zeigler

Interesne skupine so formalne organizacije, ki v demokratičnih državah poskušajo vplivati na oblikovanje javnih politik. (tudi na oblikovanje političnih odločitev).

Grant

Interesne skupine so organizacije, ki poskušajo vplivati na oblikovanje in izvajanje javnih politik. Po njegovem mnenju bi morali razmišljati o neodvisnosti interesnih skupin od vlade. Izpostavi kriterij: odvisnost oz. neodvisnost. Pogosto se zgodi, da so interesne skupine in politične stranke v dobrih odnosih. Interesne skupine dobivajo finančna sredstva od vlade, zato so od nje odvisne tudi glede obstoja.

Ippolito in Walker:

Interesne skupine so prostovoljne organizacije posameznikov, povezane s skupnim interesom oz. ciljem, ki ga ne morejo uveljaviti oz. doseči kot avtomizirani posamezniki, zato poskušajo na oblikovanje javnih politik vplivati kot formalna organizacija – na tiste, ki imajo v procesih oblikovanja javnih politik formalno določene pristojnosti in funkcije (vlada, državni zbor, državni svet, organi lokalne skupnosti, tudi sodišča – na njih interesne skupine vplivajo s tožbami ali predlogi, da ustavno sodišče preizkusi ustavnost).

4 glavne značilnosti interesnih skupin:

1. poskušajo vplivati na oblast (njihov cilj ni osvojiti oblasti)
2. skušajo doseči (ne)dejavnost oblasti (interesna skupina ima interes, da državni zbor sprejme nek zakon = dejavnost oblasti oz. ne želi, da se nekaj spremeni = nedejavnost)
3. ciklično delovanje (delujejo v nekih časovnih obdobjih, ko želijo doseči svoje interese; ne delujejo pa praviloma cel čas → to regirajo sindikati)
4. ožje, posamične tematike (v nasprotju s političnimi strankami; določene interesne skupine so medsebojno povezane preko tem, npr. sindikati in delodajalske organizacije in njihovo razpravljanje o plačah, delu,...) družbena gibanja imajo ciklična delovanja, osredotočeni so na manjše število tematik, ki pa so lahko širše.

Te štiri značilnosti so glavne razlike med interesnimi skupinami in političnimi strankami.

Interesne skupine in demokracija → so dobre ali slabe za demokracijo?

Ali delovanje interesnih skupin spodkopava ali utrjuje demokracija?

Delovanje interesnih skupin je neizpodbitno dejstvo.

Dobro je, da ne more prevladati manjšina.

Madison

Imel je dva vidika glede interesnih skupin:

- (i) ni bil preveč navdušen nad njimi
 - (ii) sam pojav interesnih skupin je neizogibno dejstvo; so obstajale in bodo obstajale
- Pozitivnost interesnih skupin: na dnevni red se lahko uvrstijo tudi zapostavljeni interesi; slišijo se lahko manjšine; možni mehanizmi nadzora in oblasti, ki ga lahko državljani uporabljajo tudi znotraj 4-letnega mandata,...

Richardson

Interesne skupine so tiste, ki zagotavljajo javni interes, saj množica interesov predstavlja posameznikov interes.

Interesne skupine lahko igrajo vlogo nekega mehanizma, preko katerega državljani poskušajo vplivati na oblast tudi v obdobju 4 let (ne le tik pred volitvami). Interesne skupine so eden izmed najpomembnejših mehanizmov posameznika v obdobju med volitvami.

Kriteriji na podlagi katerih lahko ločimo interesne skupine

1. Po obsegu oz. širini interesov, ki jih interesne skupine predstavljajo in zagovarjajo:

(i) sekcijske interesne skupine predstavljajo in zagovarjajo interese dela družbe; praviloma je značilno, da poskušajo pridobiti čim večje število članov posameznikov, ki so pripadniki določenega dela družbe (npr. gospodarska zbornica, sindikat zdravnikov, avtoprevozniki,...)

(ii) promocijske ali javne interesne skupine predstavljajo in zagovarjajo širše, skupne vrednote, prepričanja, interese družbe; zagovarjajo nek javni interes (npr. skupine za svetovni mir, varovanje okolja,...); na eni strani je težnja po čim večjem številu ljudi, ki so vključeni, na drugi strani pa je težnja po kvaliteti teh ljudi, ki se vključujejo v posamezno interesno skupino in kaj ji bodo prinesli

Za sekcijske interesne skupine je značilno, da poskušajo pridobiti čim večje število članov, posameznikov, vendar pa ti prihajajo le iz točno določenega segmenta (npr. Fides).

Za promocijske oz. javne interesne skupine je značilna težnja, da se vključi čim večje število ljudi, nato pa se trudijo, da se njihova interesna skupina ohrani (zato poskušajo včlanjevati večje število članov glede na kvalitete, kaj lahko prinesejo)

2. glede na članstvo:

(i) interesne skupine »ZA« (sindikati, ki je povezoval ljudi, ki so zboleli in tisti, ki niso zboleli, ampak so hoteli pomagati pri zdravljenju)

(ii) interesne skupine »OD« (ljudje, ki so zboleli za azbestozo)

3. po stopnji njihove organiziranosti:

(i) izjemne ali trenutne (značilna spontana in hitra vzpostavitev; nizka stopnja organiziranosti)

(ii) neasociacijske (podobne izjemnim oz. trenutnim; razlika je v tem, da so oblikovane na podlagi interesov regij, lokalnih skupnosti, lahko tudi širše družine)

(iii) institucionalne (visoka stopnja organiziranosti, ki je njihov glavni dejavnik in poskušajo uveljaviti svoje interese v državi, npr. rimsko-katoliška cerkev)

(iv) asociacijske (visoka stopnja organiziranosti, zaposlujejo ljudi da delujejo v interesni skupini npr. ekonomske skupine)

4. glede na dostop do vlade (in uprave) → Grant

(i) notranje: a) *ujete interesne skupine* (ne morejo si privoščiti, da postanejo zunanje, ker je njihov obstoj povezan oz. odvisen od vlade; npr. sindikat delavcev javnih uslužbencev). Vlada jih zaznava kot pomembnega partnerja (jih zaznava in potrebuje). Če izgubijo ta pomen, bo npr. vlada odvzela sindikatu finančna sredstva ali pa prostore, zato bodo težje delovali.

* uporaba množičnih medije, da si interesne skupine okrepijo možnost dostopa z vlado

b) *nizko profilirane notranje interesne skupine* (ne uporabljajo množičnih medijev za možnost okrepitve dostopa delovanja z vlado)

c) *visoko profilirane notranje interesne skupine* (uprabljajo množične medije, da se prikažejo kot pomembne, ki imajo veliko moč)

(ii) zunanje: a) *možne notranje interesne skupine* (želijo v resnici postati notranje interesne skupine, vendar za vlado še niso sprejemljive, da dobi tak status. Vsakič znova si mora pridobiti dostop do vlade)

b) *navadne zunanje interesne skupine* (prav tako želijo postati notranje, za vlado niso sprejemljive, zato, ker nimajo dosti izkušenj v političnem delovanju; vlada bi jih imela kot motnjo, če bi jih vključili v notranje; gre za npr. ali bi te interesne skupine rušile red v vladi)

c) *ideološke zunanje interesnih skupin* (niti ne želijo postati notranje interesne skupine, sploh ne priznavajo kot nek kanal na oblikovanje oblasti; na oblast hočejo vplivati na nekonvencionalen način; želijo biti neodvisne od vlade)

Možno je premikanje interesnih skupin med temi statusi v različnih časovnih točkah (npr. pri različnih vladah).

Skrajna primera odnosa med interesnimi skupinami in vlado

1. **PLURALIZEM**: 50. in 60. leta 20. stoletja (Moč je v družbi razpršena med številnimi interesnimi skupinami, in te interesne skupine se morajo medsebojno bojevat, katere interese bodo upoštevali. Interesne skupine nimajo privilegiranega položaja. Predpostavlja se tekmovanje med interesnimi skupinami in morajo si zagotoviti kanal za vzpostavitev z vlado.)

2. **KORPORATIVIZEM**: 70. leta 20. stoletja (Neka interesna skupina je s strani vlade tako pomembna pri oblikovanju političnih odločitev, da ima popoln dostop pri oblikovanju političnih odločitev. Neke interesne skupine imajo privilegiran dostop do vlade. Poudarja oblikovanja odločitev, zaveza, da bodo tvoji člani spoštovali sprejeto odločitev.

V primeru korporativizma se pokriva odnos z opredelitvijo notranjih interesnih skupin. O korporativizmu govorimo v današnjem času zlasti, ko se srečajo delodajalec, delojemalec in posrednik. Korporativizem je primer, ko imajo interesne skupine dostop do vlade ter možnost oblikovanja in vplivanja na javne politike. Ideja o korporativizmu ne postavlja vprašanja o oblikovanju ter dolžnostih pomoči pri izvajanju tistega, kar je bilo dogovorjeno.

V primeru pluralizma so prepričani, da je moč v družbi razpršena med interesne skupine in le te se morajo bojevati za sodelovanje z vlado.

Tarče in tehnike vplivanja interesnih skupin

Najpogostejše tarče interesnih skupin so: vlada, parlament, uprava, ustavno sodišče, tudi predsednik države, če gre za predsedniški sistem,...

1. izbor na podlagi ocene moči in dostopnosti igralca

- ✓ pristojnost in moč se lahko razlikujeta (tarče interesnih skupin imajo potrebno moč ter formalno pristojnost in funkcije, zato se poskuša na njih vplivati)
- ✓ interesne skupine pri svoji odločitvi izbora še gledajo dostopnost tarč (npr. v Veliki Britaniji v času Thatcherine vlade se vlada ni pogovarjala s sindikati, zato so le ti poskušali dobiti druge kanale t.j. parlament, čeprav parlament nima tolikšne vloge kot vlada, vendar je bila to edina pot, ki se je kasneje zaprla; → V Sloveniji sedanja vlada sicer posluša sindikate, ne pa tudi upošteva. Tisti torej, ki ima največjo moč, ni nujno da je najbolj odprt, zato morajo interesne skupine iskati druge kanale. Interesne skupine se morajo zato prilagajati novim situacijam, spremembam.; → interesne skupine v ZDA praviloma usmerjajo svoje delovanje na kongres oz. parlament, ki naj bi bil najmočnejši pri oblikovanju politik; druga najmočnejša pa je administracija oz. uprava.)
- ✓ v Kanadi je uprava glavna tarča interesnih skupin, šele nato pride na vrsto parlament
- ✓ v Sloveniji je parlament najbolj dostopen za interesne skupine, čeprav ima vlada večjo moč
- ✓ interesne skupine svoje delovanje usmerjajo na več tarč, saj je dobro razpršiti svoje delovanje (npr. na opozicijske ali koalicijske stranke, na vse poslanske skupine,...)
- ✓ pri vladi so različna delovna telesa, kjer se oblikujejo prvi predlogi – nekdo je strokovnjak, ki je tako v posvetovalnem telesu kot hkrati tudi v neki interesni skupini

2. neposredne in posredne tehnike

- ✓ interesne skupine uporabljajo praviloma kombinacijo tehnik
- ✓ neposredne: interesna skupina poskuša na tarče vplivat v medsebojnih stikih (telefonski pogovori; osebni stiki – v uradnih ali izven uradnih prostorih: otvoritve, proslave,...; pošiljanje peticij,...)

- ✓ posredne: poskusi vplivanja preko javnega mnenja oz. množičnih medijev (mnenje oblikuje množične medije in ko je zadeva predstavljena v medijih, se predstavi celi Sloveniji, pričakuje pa se naklonjeno poročanje množičnih medijev)

Wyn Grand opisuje 6 možnosti:

1. interesne skupine lahko množične medije uporabljajo za pritegnitev pozornosti širše družbe (interes postane znan in pritegne pozornost širše družbe, s tem pa se mobilizira člane ali simpatizerje)
2. pridobivanje informacij o možnih tarčah vplivanja (kdo so vsi tisti, na katere se lahko obrneš)
3. vprašanje spreminjanja vzdušja javnosti do interesov
4. obrambne oz. pojasnjevalne taktike odgovorom javnosti (tudi s tem pritegneš javnost)
5. izvajanje pritiska na politične odločevalce in mobilizacija javnosti v podporo uveljavitvi interesa interesnih skupin
6. neposredno nagovarjanje javnosti prek prispevkov v množičnih medijev (lahko tudi plačani)

Delovanje interesnih skupin se v medijih predstavlja kot lobiranje. Beseda lobiranje ima negativen predznak, saj se pogosto povezuje s korupcijo. Politološko se ne govori o lobiranju, ker se uporabljajo svoji člani.

→ Odnos javnosti do interesnih skupin.

Komunikacijski proces enačimo z lobiranjem (med neko tarčo, ki je najet s strani podjetja oz. nekega društva – je plačan)

Razlika med delovanjem interesnih skupin in lobiranjem interesnih skupin

1. DELOVANJE INTERESNIH SKUPIN

Gre za vplivanje na odločevalce, npr. predsednik ali sekretar interesne skupine poskuša predstaviti interese interesne skupine političnim odločevalcem.

2. LOBIRANJE INTERESNIH SKUPIN

Gre za komunikacijski proces med političnimi odločevalci oz. tarčo in nekom, ki je najet s strani podjetja ali društva (torej gre za tretjo osebo, za profesionalca, za poklic lobista)

Pri institucijah EU vzpodbujajo delovanje evropskih interesnih skupin in lobistov.

4 načini urejanja interesnih skupin v procesih delovanja javnih politik

1. ustavno – zakonsko urejanje delovanja interesnih skupin (opredelitev subjektov, na katere interesne skupine lahko vplivajo; opredelitev tehnik in metod, ki so prepovedane)
2. pisna pravila: etična pravila delovanja, kodeksi
3. prijava interesnih skupin v parlamentu
4. obvezna pisna izjava poslancev, kjer opredelijo s katerimi interesnimi skupinami bodo v procesih delovanja javnih politik tesneje sodelovali

Regulacija:

→ delovanje interesnih skupin: opredelitev dostopnosti subjektov, na katere interesne skupine lahko poskušajo vplivati

→ opredelitev tehnik in metod (tudi tistih, ki niso dovoljene)

→ opredelitev sankcij za kršenje, za uporabo predvidenih oblik vplivanja, za kršenje pravnih pravil

→ opredelitev dostopnosti subjektov za interesne skupine (poskuša se preprečiti favoriziranje interesnih skupin s strani poslancev, ministrov in drugih)

Vsakemu, ki sodeluje v procesih vplivanja, je prepuščeno, da sam odloči, kaj je sprejemljivo in kaj ne.

→ Zakaj so politični odločevalci (parlament, vlada, uprava) zainteresirani za delovanje interesnih skupin? Kakšno korist imajo od tega? Ni konfliktov, ki onemogočajo delovanje države – poskus iskanja neke podpore.

Interesne skupine so tudi tiste, ki posredujejo neko strokovno znanje – ponujanje nekega specifičnega znanja. Uprava je zgrajena iz strokovnih delavcev, vendar ima omejeno število uradnikov, za katere ni nujno, da imajo specifično znanje. Po drugi strani gre tudi za poskus iskanja podpore vladi, parlamentu in upravi oz., da se podpora ne obrne proti njim.

→ ankete 70 interesnih skupin v letu 1998, ki jo je izvedla Danica Fink Hafner

→ ankete med poslanci državnega zbora 1994, 1998, 2000, ki jo je izvedel Drago Zajc

Interesne skupine v Sloveniji

- ✓ država, za katero velja bogato, tradicionalno ustanavljanje društev in organizacij, ki povezujejo posameznike s podobnimi interesi
- ✓ v socialističnem obdobju niso te organizacije gradile na prostovoljnosti (društva v obdobju socializma niso bila prostovoljna, obenem pa so bila odvisna od oblasti, za razliko od društev v nesocialističnem obdobju – pred svetovnimi vojnami in po letu 1990 → gre za asociacijsko vlogo)
- ✓ v Sloveniji imamo kar nekaj teh društev (10.000)

1. vsa društva so potencialne interesne skupine (gospodarska podjetja so tudi potencialne interesne skupine)

2. porast števila interesnih skupin po mnenju poslancev od leta 1990 dalje

→ poslanci so bolj pogosto stopali v stik z interesnimi skupinami po letu 1990

→ leta 1994 je $\frac{3}{4}$ poslancev odgovorilo, da se je povečalo število interesnih skupin, ki so hotele stopiti v stik z njimi

(20 % je menilo, da se to lahko zgodi, 70 % anketiranih poslancev je menilo, da delovanje interesnih skupin ne ogroža demokratičnih procesov delovanja v državnem zboru)

→ leta 1998 je prav tako $\frac{3}{4}$ poslancev odgovorilo, da še več interesnih skupin hoče vstopiti v stik z njimi

(28 % je menilo, da se to lahko zgodi, ostalo enako kot leta 1994)

Interesne skupine ogrožajo demokratične procese?

→ leta 1994 je 70% poslancev menilo, da delovanje interesnih skupin ogroža demokratične procese javnih politik v državnem zboru.

→ iz leta 1994 na leto 1998 se je povečal delež poslancev, ki so opredeljeni in pravijo, da se ogroža demokratične procese; zmanjšal se je delež neopredeljenih poslancev (teh je samo 28%).

Tarče interesnih skupin v Sloveniji

Javno mnenjske raziskave v Sloveniji – anketa iz leta 1996 je razkrila med interesnimi skupinami, da jih 78 % stalno oz. pogosto vpliva na procese oblikovanja javnih politik; 20 % pa jih občasno oz. redko vpliva na procese oblikovanja javnih politik.

58% predstavnikov interesnih skupin je dejalo, da se največkrat in tudi najprej obrnejo na vlado, 8% interesnih skupin se največkrat obrne na ministre; 11% interesnih skupin pa se na vlado obrne šele v drugem izboru.

Kar se tiče drugih interesnih skupin gre za vprašanje sodelovanja in skupnega vplivanja na politične odločevalce. Parlament pa ni glavna tarča interesnih skupin v Sloveniji.

Tarče interesnih skupin v Sloveniji

1. VLADA (glavna tarča)
2. DRUGE INSTITUCIJE
3. PARLAMENT oz. POSLANCI

Izbor glavne »tarče« (Na podlagi česa se odločajo?)

1. njena moč (23 %)
2. njene formalno določene pristojnosti in funkcije v procesu oblikovanja javnih politik (23 %) (80% interesnih skupin je odgovorilo, da si vlado izbere zaradi tega, 73% interesnih skupin si izbere parlament, 72% interesnih skupin meni, da je močan oblikovalec javnih politik množični medij → pri tem vprašanju so bile rangirane tri skupine, zato je takšen rezultat)
3. pristojnost oblikovanja predlogov javnih politik / zakonov (16 %) (na kateri točki ima nekdo moč)
4. njena dostopnost (2 %) (očitno ta kriterij ni zelo pomemben) → parlament ima relativno veliko moč in je zelo dostopen; vlada je relativno nedostopen oz. zaprt politični odločevalec, vendar ima največjo moč; odprt je tudi državni svet, vendar nima veliko pristojnosti – je le dodatna tarča

V Sloveniji interesne skupine svoje tarče izbirajo glede na moč in tarčine formalno določene pristojnosti in funkcije kot glavna kriterija.

Tehnike vplivanja:

- ✓ sodelovanje s strokovnjaki z različnih področij, ki delujejo na ministrstvu ali pa ne delujejo niti na državni ali parlamentarni ravni (70 % → to so izpostavili kot najbolj verjetno v anketi anketiranci interesnih skupin)
- ✓ preko množičnih medijev (60 %)
- ✓ sodelovanje z drugimi interesnimi skupinami (53 %)

* državni svet je zelo lahko dostopen, vendar ima majhno moč, medtem ko ima vlada veliko moč, a je zelo težko dostopna

Učinkovitost različnih tehnik:

1. stiki s političnimi odločevalci na uradnih mestih 2. neformalni osebni stiki izven uradnih prostorov 3. telefonski pogovori z vplivnimi posamezniki 4. pošiljanje pisem 5. objava javnih pisem 6. pošiljanje pisnih materialov pristojnim političnim odločevalcem	}
}	te 3 tehnike so obveljale za najbolj učinkovite
	}
}	te 3 tehnike so obveljale za najmanj učinkovite

Tehnike, ki kažejo na korupcijo:

1. vabljenje na zajtrk, kosilo, večerjo
2. ponujanje uslug
3. najemanje lobistov (neka tretja oseba)

95 % interesnih skupin je odgovorilo, da nikoli ni najela nekoga, da bi deloval v njihovem interesu (lobista).

Kakršni koli osebni stiki so bolj učinkoviti kot tehnike neosebni stikov. Seveda obstajajo korupcijske tehnike vlivanja interesnih skupin (naštete zgoraj!). vse interesne skupine so v raziskavi odgovorile, da teh tehnik ne uporabljajo, čeprav 20% interesnih skupin meni, da se najbolj uporablja vabilo na kosila, ostalih tehnik pa ne.

Normativna ureditev lobiranja / delovanja interesnih skupin:

1. zakon (predlog zakona 1999 in 2003; leta 2002 je bil zakon vložen; določil naj bi pogoje, urejal delovanje lobistov v dveh vejah oblasti (v zakonodajni in izvršilni), administracija lobistov, sankcije kršitev)
2. kodeks lobistov in kodeks ravnanja javnih uslužbencev (leta 2001; posebna sekcija lobistov je bila že leta 1994) Etični kodeksi so neka moralna obveza.
3. mnenje interesnih skupin o normativni ureditvi delovanja interesnih skupin
4. mnenje poslancev o normativni ureditvi delovanja interesnih skupin

Zakon o lobiranju je bil prvič vložen v parlamentarno proceduro leta 1999. predlog so vložili štirje poslanci iz različnih političnih strank (koalicije in opozicije). Leta 2002 je en poslanec iz koalicijske stranke v sodelovanju in s podporo ostalih poslancev poslal predlog v parlamentarno proceduro. Temu predlogu ni nihče izrazilo nasprotovanja. Leta 2003 bi moral biti predlog obravnavan, vendar ga je tisti dan poslanec umaknil in ga naslednji dan ponovno vložil v proceduro. Leta 2004 je potekel mandat, zato predlog zakona spet ni bil vložen v proceduro.

Zakon:

- lobiranje je oblika in način vplivanja interesnih organizacij na odločanje zakonodajne in izvršilne veje oblasti pri sprejemanju pravnih aktov in drugih odločitev
- ureja tudi delovanje lobistov za interesne skupine
- uvaja novi poklic – lobist; nastopa kot pravna ali fizična oseba
- obvezna registracija lobistov, iz katere izhajajo njihove pravice – pridobivanje informacij in dokumentov; sodelovanje na sejah delovnih teles; poročanje o njihovem delu (vsako leto naj bi poročali o naročnikih, za katere so delali, o političnih odločevalcih, s katerimi je sodeloval prihodki / odhodki) in nadzor nad delom
- lobiste naj bi vodil sekretar državnega zbora
- lobiranec lahko privoli ali odkloni stike z lobistom
- lobist mora navesti naročnika, cilj naročnika in mora podajati verodostojne informacije
- sankcije za kršitev zakona, tudi nepopolnega poročanja o letnem delovanju (pisni opomin; prepoved obnovitve vpisa v register za naslednje obdobje; prepoved delovanja v določeni zadevi; prepoved opravljanja lobistične dejavnosti za določen čas)

→ če lobirani privoli v stike z lobistom, mora oddat njegovo izjavo, ki jo je politični lobist odda zraven v njegovem letnem poročilu

→ zakon določa tudi, da bi lobisti morali ustanoviti poklicno združenje – poklicna etika

→ predpogoj za delovanje lobistov je vpis v register

→ predlog zakona dopušča tudi lobiranje na lokalni ravni – z župani

Predlagatelj zakona je predvideval, da z zakonom postanejo socialno nadzorovani.

1. kodeks: KODEKS LOBISTOV

→ sprejet leta 1994 pri slovenskem društvu za odnose z javnostmi – sekcija za lobiranje

→ predstavlja le moralno obvezo delovanja lobistov

→ jasno izpostaviti ime naročnika in njegove interese: lobiranega seznaniti s predhodnimi ali sočasnimi stiki z drugimi političnimi odločevalci

→ prepoved dajanja ali obljubljanja daril

→ podkupovanje ni nikoli dovoljeno

→ političnim strankam prispevki v skladu z zakonodajo

2. kodeks: KODEKS RAVNANJA JAVNIH USLUŽBENCEV

→ javni uslužbenci – lobiranci

→ sprejet leta 2001

→ javni uslužbenec ne sme zahtevati ali sprejemati daril, uslug,... - izključene so običajne gostoljubnosti in darila majhnih vrednosti

→ javni uslužbenec ne sme dajati prednosti v zvezi z opravljanjem javnih nalog

→ zahtevo po nezakonitem, nepravilnem in neetičnem delovanju je dolžan prijaviti; prav tako delovanje drugih javnih uslužbencev

Vidik interesnih skupin leta 1996:

→ 20% interesnih skupin meni, da je delovanje interesnih skupin potrebno urediti z zakonom

→ 25% interesnih skupin meni, da je potrebno delovanje določiti s pisnimi pravili oz. zakonom

→ 15% interesnih skupin meni, da je potrebno pravila določiti pisno, vendar ne z zakonom ali pravilnikom

→ 30% interesnih skupin meni, da se kakršnih koli pravil sploh ne potrebuje

Vidik poslancev leta 1998:

57 % anketiranih poslancev je mnenja, da bi bilo potrebno urediti z zakonom delovanje interesnih skupin oz. lobistične dejavnosti; vendar zakon o lobiranju še ni sprejet.; 25% poslancev meni, da ni potrebno delovanja urediti z zakonom.

Povečuje se delež poslancev, ki so bili soočeni z nesprejemljivimi načini delovanja interesnih skupin, ki so skušale vplivati na posameznega poslanca.

Zakaj interesne skupine sploh lahko delujejo / iščejo možnost vplivanja?

→ posedovanje strokovnega / specifičnega znanja

→ mnenje poslancev o neki temi – pogostost srečevanja in koristnost srečevanja z interesnimi skupinami

→ dostopnost tarč

Državni zbor ima možnost pridobiti informacije in strokovno znanje, vendar je omejen – v državnem zboru delujejo javni uslužbenci, ki so zaposleni na podlagi svojega znanja, poslanci pa imajo različne izobrazbe. V državnem zboru ni velikega potenciala za pridobivanje strokovnega znanja, ker je omeje. Lahko pa državni zbor pridobi strokovno znanje od zunaj, od interesnih skupin.

Pogostost stikov med poslanci in interesnimi skupinami:

→ leta 1994 je imelo 37 % poslancev stike z interesnimi skupinami enkrat tedensko;

→ leta 1998 pa je imelo takšne stike že 60 %;

→ leta 1994 in 1998 je 11% poslancev imelo stike z interesnimi skupinami vsakodnevno

Koristnost:

→ leta 1998 in 2002 je 77% poslancev ocenilo, da so stiki z interesnimi skupinami izredno koristni viri za pridobivanje in zagotavljanje informacij pri in o njihovem delu

Dostopnost:

Vlada je zelo nedostopna, a ima veliko moč, medtem ko je državni zbor lažje dostopen, a nima takšne moči. Najlažja oblika sodelovanja je sodelovanje z drugimi interesnimi skupinami (uslužbenci, uradniki – 60%).

Interesne skupine svoje tarče zbirajo predvsem iz moči in možnosti vplivanja, ne pa glede na dostopnost.

→ leta 1996 60% interesnih skupin redno sodeluje v delovnih telesih pri ministrstvih, po drugi strani pa interesne skupine ocenjujejo vlado za relativno nedostopno → vlada je nedostopna, vendar ima kar 60% interesnih skupin privilegiran kanal (ministrstva); 30% jih je ocenilo, da je vlada dostopna, 60% jih je odgovorilo, da vlada ni dostopna

→ 37% interesnih skupin meni, da je državni zbor lahko dostopen za delovanje interesnih skupin

→ interesne skupine menijo, da so najbolj dostopne druge interesne skupine, s katerimi se lahko povezujejo.

Interesne skupine svoje tarče delovanja izbirajo po vprašanju formalne moči, ne pa glede na njihovo dostopnost. Percepcija moči po mnenju interesnih skupin: * vlada je najmočnejša, vendar najmanj dostopna.

2 obliki vplivanja interesnih skupin.

→ *državni svet* je tisti, ki zagotavlja interesnim skupinam možnost sodelovanja v javnih politikah (je ena od oblik neokorporativizma – funkcionalni interesi, lokalni interesi; ima vlogo pri oblikovanju političnih odločitev; je zadnja točka, ki jo uporabljajo interesne skupine, če nečemu nasprotujejo, saj ima državni svet veto na predlog zakona, ki je v parlamentarni proceduri)

→ leta 1994 je bil ustanovljen *ekonomsko-socialni svet*, ki je bil sestavljen iz treh skupin: delodajalci (Gospodarska zbornica), delojemalci (sindikati) in vlada (priprava odločitev s področja dela, zaposlovanja in socialnega stališča). Znotraj teh treh skupin obstajajo različne manjše skupine, npr. pri delojemalcih Zveza svobodnih sindikatov; pri delodajalcih Gospodarska zbornica; v vladi pa minister za delo, družino in socialne zadeve, minister za finance, minister za zdravstvo → vsi ti imajo privilegiran dostop do javnih politik.; nepisano

pravilo tega sveta v zvezi z njegovim delovanjem je skupna odločitev vseh treh; svet privilegira določene interesne skupine v primerjavi z drugimi.

Viri in uspešnost interesnih skupin

→ finančni (odvisnost od članarin je velika, saj se tako dobi največji delež financ)

→ kadrovski (interesne skupine imajo na razpolago malo število ljudi, ki so zaposleni redno oz. za polni delovni čas, največ jih je za polovični delovni čas; edino delodajalci in delojemalci imajo veliko članov zaposlenih za polni delovni čas; poznamo še prostovoljce – neposredne dejavnosti)

→ večja in manjša uspešnost je odvisna od finančnih in kadrovskih virov

48% anketiranih interesnih skupin so kot ključni finančni vir navedle članarino.

Trije najpomembnejši viri:

→ 65% interesnih skupin – članarina je najpomembnejši vir – odvisnost od članarine je zelo velika (obvezno članstvo je redko, npr. obrtna zbornica); organizacije nimajo veliko finančnih sredstev zaradi članarine. Če ni na razpolago finančnih sredstev, se to poveže s kadrovskimi viri – koliko posameznikov je zaposlenih.

→ leta 1996 75% interesnih skupin zaposluje ljudi; od teh 70% interesnih skupin jih 30% ne zaposluje za polni delovni čas, 55% interesnih skupin ima za polni delovni čas zaposlenih do 10 ljudi, le slabe 3% interesnih skupin pa ima za polni delovni čas zaposlenih nad 50 ljudi – to so sindikati in delodajalske organizacije (npr. GZS, obrtna zbornica)

→ večina interesnih skupin ima relativno majhna finančna sredstva in kadrovske vire (zaposlene ljudi). V 89% sodelujejo prostovoljci.

→ kadrovski in finančni viri lahko pogojujejo uspešnost interesne skupine, vendar to ni pravilo, saj so tudi izjeme. Interesne skupine z 1 prostovoljcem in majhnimi finančnimi viri so lahko ravno tako uspešne.

Povezovanje slovenskih interesnih skupin z interesnimi skupinami izven Slovenije

→ koristi od povezovanja

→ katere interesne skupine se povezujejo (druge države, na ravni EU, mednarodne organizacije,...)

Leta 1996: 56 % interesnih skupin se povezuje s sorodnimi interesnimi skupinami iz tujine – največ s skupinami iz držav EU (20% interesnih skupin se je povezovalo z interesnimi skupinami EU, 15% pa se jih je povezovalo z interesnimi skupinami, ki so ustanovljene v EU)

Interesne skupine in Evropska unija

- sodelujejo pri sprejemanju odločitev in imajo zagotovljen nek dostop, da lahko vplivajo na sprejemanje
- dve najmočnejši interesni skupini na področju EU sta: *interesna skupina, ki jo zanima varstvo potrošnik* in druga *interesna skupina, ki se ukvarja z vprašanjem kmetijskih politik*
- EU podpira poklic lobista
- tudi Slovenija ima svoje predstavništvo v Belgiji (Inštitut Jožef Štefan, Univerza v Ljubljani,...)

Kakšne so koristi povezovanja interesnih skupin s tujimi interesnimi skupinami

- širše povezave
- zrelost neke interesne skupine, ko se povežejo s tujo interesno skupino
- dobivanje različne vrste pomoči iz tujine (strokovna pomoč – na razpolago imajo njihove informacije in analize; finančna pomoč; pomoč pri izobraževanju voditeljev interesnih skupin)
- politična podpora tujega politika ko pride na obisk v Slovenijo in se sreča s predstavnikom, na katerega želi vplivati slovenska interesna skupina
- pridobivanje izkušenj in sodelovanje pri mednarodnih projektih – večji ugled in prepoznavnost interesne skupine
- največ povezav imajo delojemalci, delodajalci, zveza potrošnikov, humanitarne organizacije, organizacije, ki delujejo na področju sociale, kmetijstva, okolje-varstvene organizacije (te se vedno bolj povezujejo)
- te interesne skupine, ki imajo več mednarodni povezav so tudi v Sloveniji bolj uspešne in imajo večji ugled in vpliv

Razlike med interesno skupino in politično stranko

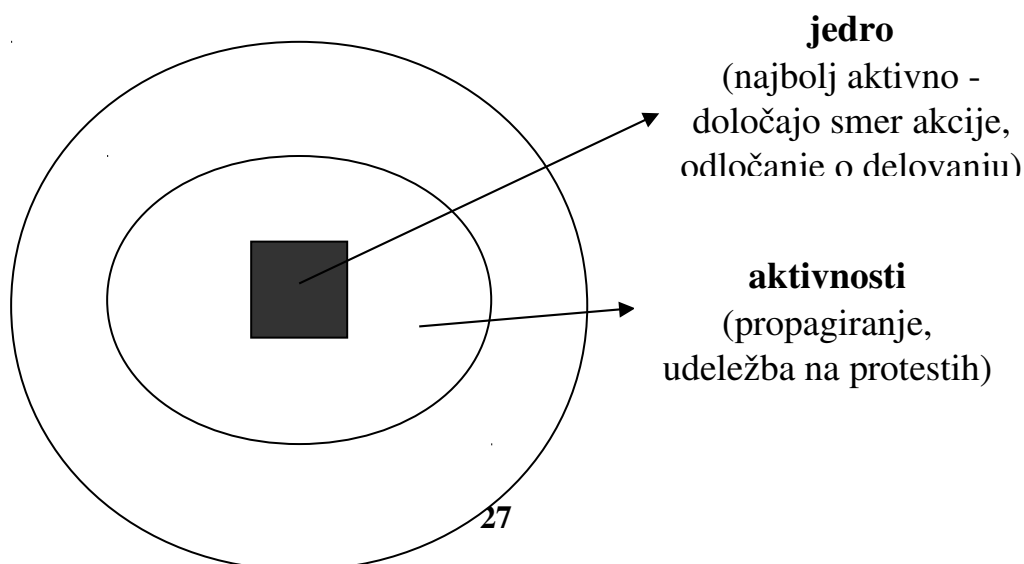
INTERESNA SKUPINA		POLITIČNA STRANKA
skuša vplivati na oblikovanje in izvedbo javnih politik	JAVNE POLITIKE	(so)oblikuje javne politike (parlamentarne stranke)
skuša doseči (ne)dejavnost vlade; praviloma ne išče mesta v oblasti	VLADA	boj za oblast
ožje tematike, posebne in posamične tematike	TEMATIKE	široko področje tematik, splošen program
cikličnost pozornosti, točkaste in občasne dejavnosti, različne stopnje institucionalizacije	KONTINUITETA	praviloma stalno navzoča, institucionaliziranost

Družbena gibanja

Značilnosti družbenih gibanj oz. skupne točke pri opredelitvi družbenih gibanj

- posebna zvrst družbene akcije
- sklop vedenj, ki prekoračujejo norme in institucionalna pravila političnega sistema
- sklop vedenj, temelječih na konfliktih
- družbena skupina v akciji za ohranitev / spremembo obstoječe ureditve ali porazdelitev družbene moči
- kolektivna akcija
- neinstitucionalizirana oblika udeležbe v politiki; minimalna koordinacija

Aktivnosti v družbenih gibanjih

potencialni simpatizerji

simpatizerji
(ne vlagajo veliko energije v
neko družbeno gibanje)

Primeri družbenih gibanj: feministično gibanje, mirovniške skupine, protiglobalizacijska gibanja, okoljevarstvena gibanja, delavska gibanja,...

Razmerja med družbenimi gibanji in političnimi strankami

1. **procesualna** - družbena gibanja počasi preraščajo v politične stranke, nek proces pretvorbe družbenega gibanja v politične stranke

(* *delovna gibanja oz. sindikati* so se združili v socialistične stranke, laboristične – po navadi imajo velik vpliv in možnost veta, najbolj znana takšna stranka je v Angliji, njen dolgoletni voditelj je Tony Blair; * *različna okolje-varstvena družbena gibanja* se združujejo v stranke zelenih – oblikovali so se v 70. letih, ukvarjajo se z varstvom okolja, pridobivanjem energije in izpostavljajo postmaterialistične vrednote, kar je posebej značilno za nova gibanja, pogosto se združujejo z mirovnimi gibanji, z ostalimi strankami so po navadi v nasprotju predvsem s socialističnimi strankami – kmetje, največji vpliv pa imajo te stranke v Nemčiji, v preteklem obdobju so imeli predstavnika celo v vladi); sindikati kot oblika delavskega gibanja dobijo možnost veta znotraj političnih strank (npr. socialno-demokratske ali laboristične stranke); fundamentalisti in realisti, pa pravijo, da se je potrebno prilagajati, saj če prestopiš iz interesne skupine v politično stranko, se moraš tudi drugače obnašati

2. **vzajemno kritična** – družbena gibanja vplivajo na delovanje političnih strank

(sčasoma so liberalne in social-demokratske stranke začele vključevati v svoje programe ideje zelenih; v Sloveniji imamo šibke zelene stranke, ker so znotraj sebe razdvojene)

→ konfliktna interesa: materialistične vrednote (gradnja tovarn, večje število zaposlenih – poudarja SD) in postmaterialistične vrednote (poudarek na okoljevarstveni tematiki – poudarjajo Zeleni)

→ Zeleni kot družbeno gibanje so začeli dobivati vedno več pozornosti in podpore, SD pa so v konfliktu izgubili

→ etabrirane politične stranke (konservativna, liberalna, social-demokratska,...) so začele vključevati to tematiko v svoje programe in v svoje delovanje → nova družbena gibanja vplivajo na delovanje političnih strank

3. ignoriranje – družbeno gibanje ima svoje cilje, politika ga ne zanima, na drugi strani pa tudi politika ignorira družbena gibanja → medsebojno ignoriranje (družbena gibanja poskušajo vplivati na zavest ljudi, ne na politiko)

4. instrumentalna – družbena gibanja so lahko instrument delovanja političnih strank (politične stranke poskušajo izrabiti družbena gibanja, da pritegnejo javnost; redkeje se zgodi obratno, da bi družbena gibanja izkoristila politične stranke)

5. integrativna – družbena gibanja se lahko povežejo v politične stranke → organizacijski tip političnih strank gibanjske stranke (gibanjska stranka je organizirana bolj v smislu gibanja kot pa politična stranka, ki je institucionalizirana, strukturirana, lokalno organizirana; gibanjske stranke se še vedno razlikujejo od etabliranih)

6. personalna povezanost – vprašanje člana nekega gibanja, ki je istočasno tudi član neke stranke (ideje družbenega gibanja se prenašajo v politično stranko)

→ zanimivost družbenih gibanj je, da se vodja sam ponudi in se ga ne voli (tisti, ki je zelo aktiven se izpostavi iz množice kot vodja)

→ v modernih družbah najdemo tako politične stranke kot družbena gibanja

Ideje stranke zelenih:

→ imperativni mandat (svobodni mandat); poslanci predstavljajo interese političnih strank, hkrati pa imajo tudi odgovornost (pri svobodnem mandatu te ne morejo odpoklicat)

→ rotacija (poslanci so lahko na svojem delovnem mestu 2 leti, nato bi moral odstopiti in nadomestil bi ga drug poslanec); nemški zeleni so hoteli menjati poslanca vsaki dve leti – da

se ne bi preveč vpeli v politiko in bi delovali kot etablirane stranke; čez dve leti bi prišli nadomestni poslanci

→ akumulacija (predsednik stranke ali župan ne bi smel biti poslanec)

Te ideje so sčasoma opustili in so postajali vedno bolj podobni etabliranim strankam.

Nova družbena gibanja ob koncu 70. let in na začetku 80. let so začeli poudarjati postmaterialistične vrednote in začeli so množično vključevati mlade. → nastanek posamičnih strank iz družbenih gibanj

Ženske in politika

Udejstvovanje žensk v politiki je bil drugi val feminističnih gibanj (70. leta 20. stoletja). Raziskave so bile osredotočene na ženske v institucionalni politiki, le redko so se ukvarjale z neinstitucionalnimi politikami ali pa postinstitucionalno politiko (vprašanje prisotnosti žensk v predstavniških telesih – parlament in politične stranke). Podatki medparlamentarne unije, ki so dostopni na internetu kažejo, da je veliko žensk prisotnih v netradicionalni in nekonvencionalni, torej neinstitucionalni politiki (npr. v interesnih skupinah).

I. vidik

Število žensk v institucionalni politiki:

→ splošni dejavniki: politična kultura, aktivnost družbenih gibanj za večjo udeležbo žensk v institucionalni politiki, preference volivcev in značilnosti strankarskega sistema

→ družbeni dejavniki: družbeni status žensk, udeležba žensk na trgu delovne sile, stopnja izobrazbe žensk

→ politični dejavniki: značilnosti nominacijskih postopkov, ideologija stranke oz. ideološka struktura strankarskega sistema, značilnosti znotraj strankarske demokracije oz. nominacijskih postopkov in stopnjo proporcionalnosti pri prevajanju volilnih glasov v sedeže v predstavniških telesih (vpliv volilnega sistema)

V resnici je pomen grozda političnih dejavnikov odvisen od grozda družbenih dejavnikov.

→ začetek vključevanja žensk v politiko in raziskovanje njihove vključenosti se je začelo po drugem valu feminističnih gibanj v 70. letih

→ v družbenih gibanjih je udeleženih veliko žensk – ni razlike med številom žensk in številom moških

→ v institucionalni politiki pa so ogromne razlike med številom moških in žensk (najmanjši razkorak med njimi je skandinavskih deželah)

Preferenčni glas:

→ preferenčni glas: ženske naj bi volile ženske kandidatke

Vpliv preferenčnega glasu – omogoča večjo zastopanost žensk v politiki. S preferenčnim glasom lahko spremeniš tisto, kar je določila stranka. Če je na kandidatni listi ženska bolj v spodnjem delu seznama, pomeni, da bo zmagal prvo uvrščeni na seznamu, s preferenčnim glasom pa lahko to spremeniš, ker svoj glas pokloniš določenemu kandidatu – tudi če je zadnji na seznamu. Vendar pa tudi, ko imaš možnost oddaje preferenčnega glasu za žensko, ni nujno v korist ženske. Ob predpostavki, da sta kandidata moški in ženska popolnoma enaka (razen v spolu), se je v raziskavah pokazalo, da so se ženske v večji meri odločale dati glas kandidatki. V resnici kandidata nimata enakih značilnosti, zato se odločamo po drugih kriterijih in ne po spolu (bolj pomembna je kvaliteta kandidata).

V Sloveniji smo prvič imeli vprašanje preferenčnih glasov v primeru volitev v evropski parlament, na katerih je proporcionalen volilni sistem z eno volilno enoto. Oblikovale so se kandidatne liste s 7 kandidati, izvoljene pa so bile 3 ženske, saj je EU zahtevala spolne kvote (minimum 40% kandidatov enega spola na kandidatni listi) in sistem zadrge (izmenjava spolov na kandidatnih listah: moški, ženska, moški, ženska,...). izkazalo se je, da je 70% volivcev izkoristilo preferenčni glas. Po pregledu preferenčnih glasov so imele ženske po nekaj 100 glasov, vendar so bile na drugem mestu na kandidatnih listah, zato so bile izvoljene v evropski parlament.

Spolne kvote

→ volitve v evropski parlament: 7 kandidatov od tega 4 moški – 60% (Brejc, Pahor, Kacin, Peterle) in 3 ženske – 40%; na volilnem listu so uporabljali sistem zadrge, kar je pripomoglo k izvolitvi žensk

Vprašanje relativnega pomena volilnega sistema pri ženskah v parlamentu

→ proporcionalni volilni sistem: večje število žensk v parlamentu

→ večinski sistem: manj žensk v parlamentu

Ženske v slovenskem parlamentu

→ do leta 2000 proporcionalni volilni sistem (od leta 2000 naprej 4% nacionalni volilni prag, prej je bilo to število mandatov)

→ na lokalni ravni imamo oba sistema (večinski in proporcionalni)

→ izvoljivost: $\text{število izvoljenih poslank v državni zbor} \times 100 / \text{število kandidatk na kandidatnih listih}$

→ večinski sistemi sami po sebi ne zastopajo večjega ali manjšega števila žensk

→ lahko ugotovimo, da več žensk kandidira pri proporcionalnem volilnem sistemu

→ leto 1996: večje število kandidat, a manj izvoljenih, kar je zelo nenavadno

→ razmerje med kandidatkami in izvoljenimi (izvoljivost) – izvoljivost žensk upada, kandidat pa je vedno več

→ izvoljivost je bistveno manjša v proporcionalnem sistemu kot pa v večinskem

→ politične stranke vplivajo na večjo ali manjšo zastopanost žensk

→ nove politične stranke so kot pravilo imele večje število žensk na listi strank, kot pa že ustanovljene stranke; s tem so nove stranke hotele dobiti prednost; tudi manjše že ustanovljene stranke so povečale število žensk

→ lokalne volitve: v večinskem volilnem sistemu je na kandidatnih listih malo kandidat v primerjavi s kandidatnimi listi v proporcionalnih volilnih sistemih. Absolutne številke pa kažejo, da je število izvoljenih v večinskem volilnem sistemu bistveno večje kot v proporcionalnem.

→ izvoljivost žensk pada – povečanje števila kandidatk se ne odraža v večji izvoljivosti žensk

II. vidik

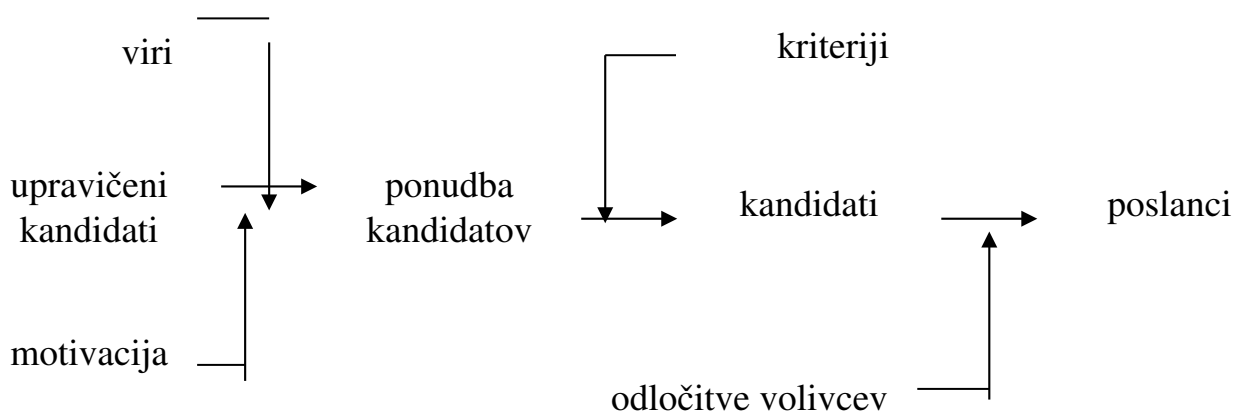
Modeli predstavništva

1. teritorialni model: izvoljeni bodo zagovarjali ideje teritorialnega območja kjer so bili izvoljeni
2. pluralistični model: različne tekmujoče interese bodo zastopali izvoljeni predstavniki
3. strankarski model: politični predstavniki naj bi zagovarjali interese političnih strank, v katere so vključeni
4. demografski model: politični predstavniki naj bi predstavljali mikro kozmos družbe (spol, izobrazba, starost, spolna usmerjenost, prihodki,...)

→Evropska unija poudarja vključenost žensk v parlament (enospolne skupine niso priljubljene, saj želijo izvedeti mnenja obeh strani – moške in ženske)

Trije vidiki, ki vplivajo na politično predstavništvo

- (i) ponudba kandidatov za člane predstavniškega telesa
- (ii) kriteriji tistih, ki odločajo o izboru kandidatov
- (iii) odločitve volivcev na volitvah

Ponudba kandidatov

- zakonske omejitve (18. let, državljanstvo, volilna usposobljenost,...)
- viri, ki jih ima posameznik na razpolago in motivacija posameznikov

Selektorji in njihova merila

- vloga političnih strank
- vloga zakonodaje (spolne kvote)
- množične stranke in profesionalizacija političnih karier – pomen političnih izkušenj
- strankarski oz. državni ukrepi za povečanje števila žensk na kandidatnih listah

POLITIČNE STRANKE

Najprej mora dobiti mandat politična stranka, nato pa se dobi izvoljeni mandat volivcev.

Strankarska disciplina: * navodila, kako naj se glasuje da strankarski vrh, potem se pogleda glasovanje poslancev, in tisti, ki niso glasovali v skladu z navodili strankarskega vrha niso strankarsko disciplinirani

* lahko pa pogledamo kako je glasovala večina poslancev določene stranke in tisti, ki je glasoval drugače ni strankarsko discipliniran, tudi če je edini, ki je glasoval po navodilih strankarskega vrha → gre za enakost glasovanja

Zakonodaja:

Zakonodaja določa rezultat na kandidatni listi, ne določa pa postopkov in organov, ki določajo, kdo naj se uvrsti na kandidatno listo. Proces selekcije se torej ne razlikujejo, ko se prehaja iz ponudbe v kandidatno listo. Kot pomembno merilo pri procesu sestavljanja kandidatnih list je ugled, prepoznavnost, lojalnost, politične izkušnje,... kandidatov. Politične stranke izvajajo javnomnenjske raziskave o posamezniku, kjer bo kandidiral, torej preverjajo izvoljivost svojega kandidata.

Politične izkušnje:

Kar se političnih izkušenj tiče, so ženske posredno diskriminirane. Obstaja pa tudi prikrita samodiskriminacija žensk, kar pomeni, da so ženskam pomembne politične izkušnje, ki jih kandidatke nimajo.

→ državni ukrepi so zadeve, ki veljajo za vse politične stranke v Sloveniji

Odločitve volivcev

- (a) merila volivcev (komu bodo dali svoj glas – na podlagi česa se volivci odločijo z glasovanjem, npr. glede na strankarsko pripadnost, preteklo delo, ugled,...)
- (b) koga volijo ženske
- (c) tematsko glasovanje (odmikanje od odločanja glede na politično opredeljenost kandidata → odločanje na podlagi programa; tri predpostavke so, da morajo volivci *poznati program*, tematiko, da morajo vedeti, kakšne so njihove *preferenze* in da morajo vedeti, kakšne so *rešitve glede določenih vprašanj*, da se odločaš res na podlagi tematike)

Selektorji in merila pri izbiri kandidatov za volitve

- (a) nacionalna zakonodaja o selekciji kandidatov
- (b) strankarski statuti
- (c) dejansko uporabljena merila v procesih selekcije kandidatov